

Kulttuuri- ja taidealan taloudellinen tilannekuva

Kulttuurin puolesta – 24 keinoa kulttuuri- ja
taidealan tukemiseksi –selvityksen pohjalta

Leevi Saari

Kulttuurialan taloudellinen merkitys

Kulttuuri- ja taidealan taloudellista merkitystä voidaan hahmottaa suorien, epäsuorien ja heijastevaikutusten kautta

- Kulttuurin kokonaistalous muodostuu suorien, epäsuorien ja heijastevaikutusten summana
- Vaikka kiistattomia ovat vain suorat talousvaikutukset, pelkästään niihin lukuihin keskittyminen kadottaa taide- ja kulttuurialan ehkä jopa olennaisimmat taloudelliset vaikutuskanavat

Suorat talousvaikutukset

- Helppointa saada todistusaineistoa
- Tärkeimpiä arvioitavia lukuja ovat kulttuuri- ja taidealan tuotteiden ja palveluiden kulutuksen tuottama arvonlisäys sekä alalle työllistyvien ihmisten ja yritysten määrä
- Vuonna 2018 osuus BKT:sta 3,3%
- Vuonna 2019 kulttuuritoimialat työllistivät liki 120 000 henkilöä ja alalla toimivia yrityksiä oli 18 000, joille kertyi liikevaihtoa 13,4 miljardia euroa

Kulttuurialan epäsuorat
talousvaikutukset tulisi
ensisijaisesti nähdä
*kiihdyttävänä ja
mahdollistavana*
tekijöinä muiden alojen
toiminnalle

Kulttuuriala on
tapahtumateollisuuden
elinehto

Kulttuuriala on merkittävä
tekijä Suomen matkailulle ja
kulttuuriturismi on kasvava
trendi

Epäsuorat taloudelliset vaikutukset

- Epäsuorien vaikutusten täsmällinen identifiointi hankalaa, joten ne tulisi nähdä ensisijaisesti *kiihdyttävänä ja mahdollistavana* tekijöinä muiden alojen toiminnalle
- Konkreettisimpana voidaan huomioida alan oma kulutus ja menoerät eli: Vuonna 2018 kulttuurin ja joukkoviestinnän aloilla maksettiin ostovoimaksi päätyviä palkkoja 3,6 miljardia euroa
- Kulttuurin mahdollistava rooli heijastuu myös muille aloille, kuten ravintola- ja tapahtuma-aloihin: kulttuuritapahtumat ja –festivaalit muodostavat valtaosan tapahtumateollisuuden työkentästä ja monien ravintolapalveluiden konseptiin liittyy oleellisesti kulttuuri.
- Kulttuurilla on havaittu olevan myös positiivisia alueellisia talousvaikutuksia ja myönteisiä vaikutuksia kaupungin imagolle
- Kulttuuri on myös merkittävä tekijä matkailulle: Maailman turismijärjestön selvityksen mukaan kulttuuriturismi on voimakkaasti kasvava osa matkailualan kokonaisuutta

Epäsuorat hyvinvoinnilliset heijastevaikutukset

- Taidetoimintaan osallistumisella ja taiteen hyödyntämisellä terveydenpalveluissa on havaittu yhteys terveysongelmien ennaltaehkäisyyn ja tehokkaampiin hoitoprosesseihin → tämä voi säästää terveys- ja sosiaalialan julkisia menoja
- Osallistavalla taidetoiminnalla on havaittu olevan yhteys työpaikan viihtyvyyteen ja työhyvinvointiin → tämä voi säästää poissaoloista ja menetetyistä työpanoksesta koituvia kustannuksia

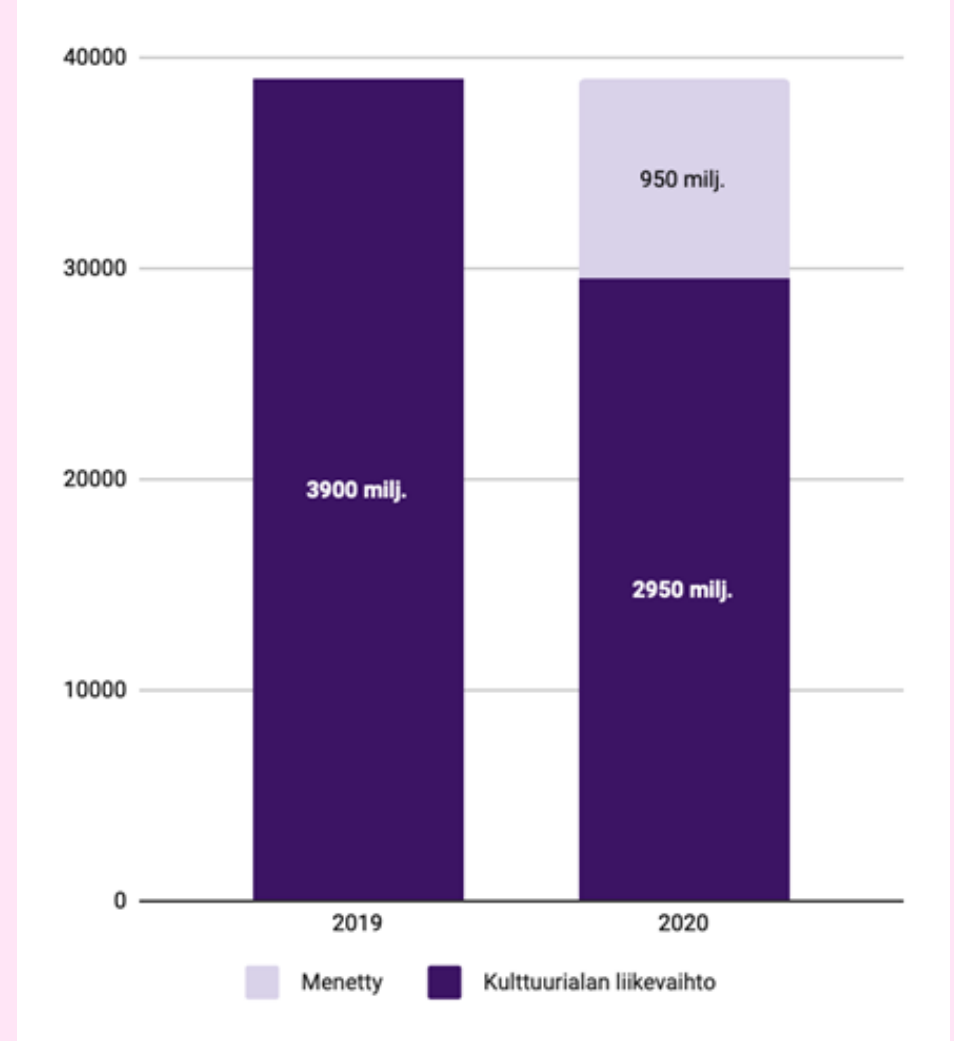
Pandemian vaikutukset kulttuuri- ja taidealalle

Tilastojen valossa

Pandemian vaikutuksia voidaan jäljittää tarkastelemalla Tilastokeskuksen listaamaa toimialaluokkaa R (taiteet, viihde ja virkistys)

- Vaikutuksia voidaan arvioida **menetetyn liikevaihdon** ja **menettyjen työtuntien** näkökulmista.
- Tilastokeskuksen datan perusteella voidaan arvioida, että taiteet, viihde ja virkistys ovat yksi pahiten kärsineistä toimialoista
- Taide, viihde ja virkistysalan tehtyjen työtuntien on havaittu romahtaneen 30% edellisestä neljänneksestä
→ Valtion tukipaketeilla on saattanut olla positiivisia vaikutuksia syksyn 2020 työtuntien määrään

Lopullinen kuva pandemian vaikutuksista saadaan vasta tarkempien tilastojen valmistuessa

Yhdistämällä palvelualan liikevaihtokuvaajan tietoja rakenne- ja tilinpäätöstietokannan tietoihin, voidaan arvioida taiteet, viihde ja virkistys -toimialan menettäneen vuonna 2020 arviolta lähes miljardin euron edestä liikevaihtoa.

Laadullisten kyselytutkimusten valossa

- Pandemian vaikutusten kulttuuri- ja taidealalle on havaittu olevan erityisen vakavat
- OKM:n vuoden 2020 alalle suunnatussa kyselyssä jopa 50% vastaajista ilmoitti toimintansa vaarantuneen olennaisesti kevään 2020 aikana. Nettotulonmenetyksikseen vastaajat arvioivat noin 130 miljoonaa euroa. (viitteellinen arvio, mutta antaa kuvan liiketoiminnan menetyksistä)
- OKM:n vuoden 2021 kyselyssä vajaa puolet vastanneista oli joutunut tekemään lomautuksia tai palkanmaksun keskeytyksiä ja noin 40% oli vähentänyt rekrytointeja. Miltei 9/10 vastaajasta arvioi tulotasonsa heikentyneen. Positiivisina vaikutuksina lähes puolet vastaajista koki myös saaneensa uusia työtilaisuuksia, ja uudenlaisia digitaalisia toimintamuotoja oli kehiteltyt kaksi kolmasosaa vastaajista.
- Kulttuuri- ja taidealan toimijoista 37% oli saanut OKM:n tukea, 16% muita apurahoja tai avustuksia esim. yksityisiltä säätiöiltä ja 12% TEM:n hallinnonalan yritystukia esim. Business Finlandilta tai ELY-keskuksilta. Lisäksi 10% kertoi saaneensa kuntien myöntämää koronapandemiatukea ja 40% ei ollut saanut minkäänlaista tukea. (OKM:n kysely alalle vuonna 2021).
- Taiteen edistämiskeskuksen teettämän kulttuurin ja taiteen barometrin mukaan 76% vastanneista koki pandemiatilanteen vaikuttaneen työskentelyynsä. Vaikutuksia olivat esimerkiksi esiintymis- ja harjoittelutilojen sulkeutumisesta ja ostajien ja yleisön puute. Positiivisina vaikutuksina koettiin mm. mahdollisuus keskittyä taiteeseen.

Pandemian vaikutuskanavat eriteltyinä

- Pandemian vaikutuksia kulttuuri- ja taidealalle voidaan jäsentää neljän eri ulottuvuuden kautta: tuki-instituutioita kohdannen shokin, epäsuorien vaikutusten, suorien vaikutusten sekä resilienssin puutteiden kautta.

**Tuki-instituutioita
kohdannut shokki**

Esim.
Veikkausvoittovarojen
väheneminen

**Pandemian
epäsuorat
vaikutukset**

Esim. tartuntariskin
pelon aiheuttama
kulutuksen
vähentyminen

**Pandemian suorat
vaikutukset**

Esim. rajoituspäätösten
aiheuttamat esteet
toiminnan
harjoittamiseen

**Alan resilienssin
puute**

Esim. ei-vakituisten
työsuhteiden
ongelmallisuus

Kulttuurin ja taiteen tuki-instituutioita kohdannut shokki

- Julkisten varojen käytölle tullut kilpailevia prioriteetteja pandemian vuoksi
- Veikkausvoittovarot vähentyneet pandemian 2020 aikana → varoja on täydennetty väliaikaisin ratkaisuin
- Kulttuuripolitiikan instituutioiden ja kulttuurialan monimuotoisuuden välinen etäisyys korostunut: normaalioloissakin tukien piirissä olevat (kuten VOS-toimijat ja kansalliset laitokset) ovat tulleet nähdyiksi, kun taas kulttuurialan vapaakenttä ja freelancerit olleet vaarassa jäädä kriisin hallinnan ulkopuolelle.

Epäsuora kulttuurin kysynnän väheneminen

- Lomautukset ja irtisanomiset muilla aloilla vaikuttaneet erityisesti kulttuurin ja taiteen kulutukseen
- Kulttuuriviennin ja kulttuuriturismin väheneminen rajojen sulkemisen yhteydessä
- Tartuntariskin aiheuttama pelko ja varovaisuus kuluttajien toiminnassa → vaikuttaneet erityisesti kulttuuritapahtumiin → riskinä myös viive palveluiden palautumisessa ennalleen

Suorat esteet toiminnalle

- Monet viranomaisten ja hallituksen tekemät rajoituspäätökset vieneet useilta kulttuuritoimijoilta mahdollisuuden ammattinsa harjoittamiseen
- Produktioiden kustannukset ovat usein etupainotteisia ja tulot keskittyvät lyhyelle esityskaudelle → uusien produktioiden aloittaminen riskialtista, joka jarruttaa elpymistä

Kulttuuri- ja taidealan resilienssin puutteiden korostuminen

- Resilienssi = alan kyky ottaa vastaan iskuja muiden suojakeinojen pettäessä
- Pandemia tuonut esiin toimeksiantosopimusten ja ei-vakituisten työsuhteiden ongelmat: freelancerit kokeneet työttömyysturvan hakemisen hankalaksi ja yritystoimijat jääneet tukien ulkopuolelle → Monet tippuneet turvaverkkojen läpi
- Esimerkiksi tapahtuma-alan järjestöt joutuneet turvautumaan rahakeräyksiin hädässä olevien perusturvan takaamiseksi

Covid19-pandemian vaikutuksia kulttuuri- ja taidealalle

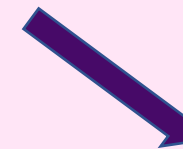

Institutionaalinen
shokki

- Julkisten varojen kilpailevat prioriteetit
 - Rahapeliuottojen vähentyminen
- Julkisen talouden rasitteet

Haastavat julkiset
rahoitusmallit

Covid19-
pandemia

Epäsuorat
vaikutukset

- Kulttuuriviennin vähentyminen
- Kulttuuriturismin vähentyminen
- Laaja kysynnän lasku kotimaisessa taloudessa
- Liikkumisen vähentyminen
- Tartuntariskin aiheuttama pelko ja kuluttamisen riski kuluttajissa

Vähentävät
kysyntää

Resilienssi
Kulttuuriala

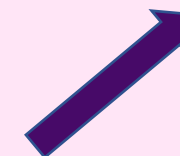

Suorat vaikutukset

- Esitysten ja tapahtumien peruminen
 - Tilojen sulkeminen
 - Epävarmuus tulevasta, nopeatempoiset muutokset
- Harjoitusten peruminen

Estävät
toiminnan

- Pandemian vaikutuskanavien erittely auttaa hahmottamaan kulttuuritoimijoiden tilannetta → erot toimijoiden välillä otettava huomioon tukimuotoja suunnitellessa
- Tukimuotoja suunnitellessa on syytä pohtia myös pandemian aiheuttaman kriisin luonnetta: kriisi on paljastanut hauraan kulttuuripolitiikan valuviat → edessä on periaatteellinen keskustelu kulttuurin arvosta ja roolista yhteiskunnassa
- Suomalainen kulttuuripolitiikka tulee mahdollisesti järjestäytymään uudelleen vuoden 2020 jälkeen → **uutta pandemian jälkeistä normaalia ei pelkästään kohdata, vaan se myös rakennetaan**
- Lisää keinoista alan tukemiseen ja uudelleen rakentamiseen voit lukea täältä:
<https://kulttuurijataide.fi/wp-content/uploads/2021/05/Kulttuurin-puolesta-selvitys-1.pdf>

